

FALTA
PAGINA

FALTA
PAGINA

FALTA
PAGINA

FALTA
PAGINA

Sant Julià de Boada.

Un vertader arbre estén ja les seves branques damunt el taulat de l'església, i la paret de rajols és un insult a la noblesa del monument.

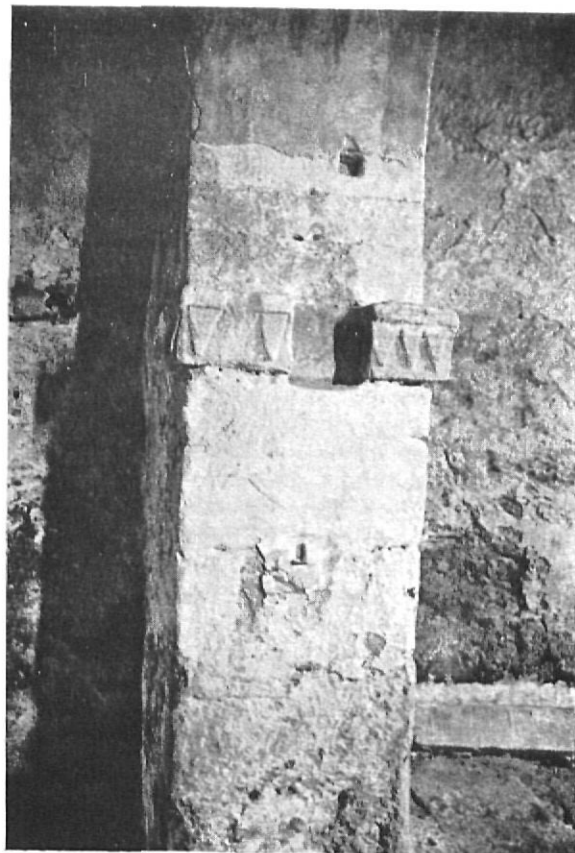
Des de llavors subsistí Sant Julià com a parròquia i amb feligresia pròpia, però sense sacerdot rector que residís en el lloc, tot i que en el poble de Sant Julià hi havia dues cases rectorals.

g) Des de la Visita del bisbe Fageda, en el 1663, la situació va empitjorant. Moltes vegades els Visitadors no troben la Reserva del Santíssim a l'altar, ni els Sants Olis per administrar els sagraments. Tampoc no creuen que la pila baptismal estigui en les degudes condicions. Les relacions entre els feligresos de Sant Julià i el Sagristà de Sant Feliu de Boada no eren gens cordials. Els bisbes urgeixen en cada Visita que es posi remei a aquest estat de coses, però el seu intent no reïx.

h) I amb aquest estat de coses s'arriba a la Visita que practicà personalment el bisbe Baltasar Bastero l'any 1734, any de mal record per l'església de Sant Julià de Boada. El Prelat, com de costum, visità primer la parròquia de Sant Feliu de Boada, i en trobar les parets ennegrides, ja demostra la seva idiosincràcia «manant» emblanquir, com més aviat millor, les dites parets i bòveda al menos ab llet de Cals, que desta manera amb poc Cost tindran la Iglesia ab la deguda decencia».

No és, doncs, gens estrany que en visitar Sant Julià de Boada, manifestés el seu descontent per l'estat deplorable en que trobà l'església: «different de les demás Iglesias de esta nostra Diocesi... que molt més de la meitat està tota ella dintre terra... Reumàtica y humida que una gran part de las parets verdas... de manera que dita Iglesia mes sembla un soterrani o una Cova per no dir altre Cosa que una Iglesia de catholics».

Per això el bisbe ordena, «autoritate qua fungor», que el Sagristà de Sant Feliu de Boada, com més aviat millor, celebri missa en aquesta església de Sant Julià i «sumeixi» la Reserva d'hòsties consagrades, i que no deixi cap ornament ni objecte de culte, els quals en endavant es custodiaran a l'església veïna de Sant Feliu. I a continuació el bisbe fulmina la pena canònica d'**Entredit** per l'església de Sant Julià, res-

Sant Julià de Boada.

Detall: imposta de l'arc triomfal de corda en relleu.

tant aquesta per tant desafectada totalment del culte «fins y tant que... se animen a posar la dita Iglesia de St. Julià en altra forma que més corresponga a la decència de la Casa de Déu, o be, y será lo més acertat, que fassen y fabriquen una nova Iglesia que quiçá será més facil y se podrà fer ab poch mes gasto».

i) Es ben palès que, a causa d'aquests incidents malestrucs, l'antiga església de Sant Julià de Boada estigué en perill d'ésser destruïda, cosa gairebé segura en el cas de que els feligresos s'haguessin «animat» a construir una nova església, seguint el consell del bisbe Bastero. Per sort això no succeí, ja que en totes les Visites pastorals successives, que ja no es realitzaren a Sant Julià de Boada, sinó únicament a la parròquia veïna de Sant Feliu, sempre es recorda l'Entitat fulminat pel bisbe Bastero, i en cada visita els bisbes confirmen aquesta pena canònica. Cap dels bisbes que passen Visita, no s'oblida de fer-ho. Això dura fins a la Visita que feu personalment el bisbe Dionísio Castaño l'any 1831 a la parròquia de Sant Feliu de Boada, en la qual es pot llegir la següent referència a Sant Julià de Boada: «En esta feligresia no hay Iglesia desde que fue destruida de orden del Ilmo. Señor D. Baltasar de Bastero». I des de llavors, en les Visites posteriors, ja no es fa la més petita referència a Sant Julià de Boada. Com si aquesta església realment no existís o hagués estat destruïda. Però per comprendre millor tota aquesta història, cal tenir en compte que, com veurem més endavant, en aquesta època l'església de Sant Julià, com si fos massa poc l'Entredit i per tant la manca total de culte que pesà sobre ella durant més d'un segle, fou objecte d'una desgràcia pitjor: ja que fou alienada amb motiu de les lleis desamortitzadores i passà tota a mans de particulars. Sens dubte, des de mitjans del segle passat l'església de Sant Julià de Boada ha estat envoltada per uns temps de foscor esglaidora.

A més dels Llibres de Visita, hem investigat en molts volums dels «Libri Notularum» que constitueixen un altre fons important del mateix arxiu diocesà. També hem consultat detingudament tots els Llibres parroquials antics que queden de Sant Julià i de Sant Feliu de Boada que fins ara es custodiaven a la casa rectoral de Peratallada, i això gràcies a l'amabilitat de l'actual senyor Rector d'aquesta última parròquia Rvd. Josep Guix. En aquests llibres hem trobat moltes referències a la situació canònica d'Entredit de l'església de Sant Julià que no permetia celebrar cap acte de culte en ella, ni tan sols efectuar cap enterrament en el seu cementiri. Però enlloc, enlloc, no hem trobat ni rastre de cap església dedicada a Sant Joan en el terme de Boada.

També hem realitzat diverses visites «in situ», recorrent tot el terme de Boada, conversejant amb persones del lloc, sobretot amb les adultes

i ancians. El resultat ha estat idèntic, és a dir, completament negatiu pel que es refereix a la destrucció de l'església de Sant Julià de Boada, i així mateix ningú, absolutament ningú, no té el més petit record d'una església de Sant Joan de Boada.

En canvi, amb aquestes visites personals al poblat de Sant Julià de Boada hem pogut completar els avatars de l'església de Sant Julià. Es ben cert que aquesta església sortosament mai no fou derruïda, malgrat el que afirmà el bisbe Castaño en el decret de Visita que feu a Sant Feliu de Boada. Segurament que aquest bisbe no trepitjà el terreny on està enclavat el poblat i església de Sant Julià. Tampoc el bisbe Bastero no havia «ordenat» la seva destrucció, almenys d'una manera formal i taxativa. No obstant és cert que en ordre al culte era com si no hi hagués església en la feligresia de Sant Julià, ja que continuà durant un segle desafectada del culte, degut a la pena canònica de l'Entredit.

Però hi ha més història encara. Amb les lleis de Mendizàbal, en el 1836 i anys següents, aquesta església de Sant Julià de Boada, amb totes les seves terres i pertinençies, fou afectada per la desamortització, i a conseqüència d'això passà tot a ésser propietat de la família Cabrera de La Bisbal. D'aquesta nissaga Cabrera diu el nostre dilecte amic i il·lustre historiadore de La Bisbal, Sr. Pere Lloberas: «Els Cabrera no pertanyen a cap branca de la casa vescomtal catalana del mateix cognom. Com s'esmenta a l'escrit de registre del títol nobiliari (registrat a l'Ajuntament l'any 1797), havien vingut de les Castelles, probablement amb motiu d'alguna guerra» («Un segle de vida bisbalenca», pàg. 30).

El fet és que D. Ramon de Cabrera, segons sembla, deixà en testament a les seves dues germanes les seves propietats de Sant Julià de Boada, però aquestes senyores, pel motiu que fos, determinaren atorgar-les a l'Hospital de La Bisbal. I fou així com l'Ajuntament de La Bisbal, que tenia al seu càrrec la gestió o administració de l'Hospital, tragué a pública subhasta aquests bens immobles de Boada. Es feren tres lots: un era la casa, és a dir, el «mas» que encara existeix; l'altre era un aulet o oliverar; i el tercer era la vella església de Sant Julià amb les terres contigües.

Doncs bé, aquest tercer lot se l'adjudicà n'Eugení Mercader i Vidal, un pagès i veí, avui encara, de Sant Julià. Un home ja molt ancià, tant que no sapigué dir-nos ni l'edat que tenia, ni l'any en el qual tingué lloc l'esmentada subhasta. Però ens explicà, això sí, que l'alcalde de La Bisbal era aleshores D. Marius Fina de Caralt, i nosaltres hem pogut esbrinar que aquest senyor era el pare de l'actual alcalde de la mateixa ciutat i capital del Baix Empordà,

Interior de Sant Julià de Boada, al fons el presbiteri o àbside.

D. Ramon Fina de Nouvilas, i regí els destins del municipi bisbalenc des de l'any 1924 fins al 1930.

També ens explicava, da faisó gairebé pintoresca, Eugeni Mercader la «gran utilitat» que li reportava l'església d la seva propietat, ço és, el vetust temple pre-romànic de Sant Julià de Boada, i que ell utilitzava, més o menys, de la manera següent: el presbiteri li servia per a guardar el ví; a la secció de la nau entre l'arc triomfal i l'arc toral hi posava les patates; i el restant espai de la nau el convertí en estable o cort de porcs! També afegí que havia derruït la casa rectoral que era un anexe unit a la façana de l'església, si bé hem pogut comprovar que encara avui resta en peu qualche part dels murs de l'esmentada casa. I cada vegada que hem parlat amb aquest vell i trempat pagès de Sant Julià, hem escoltat com es queixava de que s'hagués vist moralment obligat a cedir a les pressions fetes pel Sr. Miquel Oliva en nom de la Diputació Provincial, la qual per fi li comprà l'església de Sant Julià amb cinc metres de terreny en tot al seu voltant. Nosaltres, al sentir aquests planys de l'avi Mercader, ens imaginem tota la força de diplomàcia i persuasió que degué desplegar Miquel Oliva per a que aquesta

venda de l'església de Sant Julià de Boada a la Diputació Provincial fos una realitat, com ho fou l'any 1958.

Per tot el que acabem de dir, nosaltres hem arribat a la conclusió de que el Sr. Monsalvatje, segurament en una labor massa ràpida d'investigació, trobà, sí, la dada de la destrucció de l'església de Sant Julià de Boada, dada que certament es consigna, no sols en el Llibre pertinent de Visites, sinó també en el llibre-índex d'aquestes Visites que hi ha a l'arxiu diocesà. I amb això en tingué prou per afirmar que aquesta església de Sant Julià havia estat deruïda. Així mateix Botet i Sisó, sempre tributari de Monsalvatje, ens legà la mateixa versió. Però la dada era errònia i això només podia comprovar-se amb una investigació més reposada de tot aquest assumpte.

Però hi ha més encara. Monsalvatje coneixia molt bé la vella església que restava en peu en el poblat de Sant Julià, i que, com diu ell mateix, aleshores «servia de despesa de una casa de campo». I a aquesta església, que ell creia per tant distinta de la de Sant Julià, l'anomena «**San Juan de Buada**», dient que en el 1362 es troba citada una església amb el nom de «**Sanc-**

ti Johannis de Buadela» en el Llibre Vert del Capítol catedralici de Girona. Però nosaltres hem fet la consulta pertinent i en el Llibre Vert de la Catedral no hem troba absolutament res pel que fa al cas. Però és que, a més a més, la data del 1362 ens feu sospitar que pogué tractar-se d'un llibre vert antic dels Feus del bisbat de Girona que es troba a l'arxiu diocesà, i no a la Catedral. El títol autèntic d'aquest Llibre és: «Tertius Liber Regestri Litterarum». Aquest Llibre porta certament a l'encapçalament la data 1362 i té les cobertes de color verd, ja molt descolorit. Per això l'hem consultat detingudament i malgrat que en ell apareixen citades gairebé la totalitat de les esglésies del bisbat de Girona, només hem trobat les dues conegudes esglésies del territori de Boada: **St. Julià de Buadela** (fol. 46) i **Sti. Felicis de Buada** (fol. 46 verso).

En suma, la nostra humil opinió és que mai no ha existit, en el terme de Boada, cap església amb l'advocació de Sant Joan, distinta de la de Sant Julià. Absolutament, podria tractar-se d'una mateixa església amb les dues advocacions, la de Sant Julià i la de Sant Joan, però el cert és que d'aquesta segona advocació no n'hem trobat ni rastre en la copiosa documentació consultada. Creiem, doncs, que tot plegat, això de l'existència d'una església de Sant Joan en aquest indret de Boada és un error del Sr. Monsalvatje, que després es trasmeté a altres autors.

Així mateix és ben cert i segur que la vetusta església parroquial de Sant Julià de Boada per sort, o per un voler de Déu, no fou mai destruïda. Per tant és endebades cercar les ruïnes d'aquesta església. Monsalvatje no les pogué veure aquestes ruïnes, però en parlà mogut segurament per les raons que ja hem exposat.

ÈPOCA DE CONSTRUCCIÓ DE SANT JULIÀ DE BOADA

Un altre problema històric, que no ha estat prou escatit, sobre l'església de Sant Julià de Boada, és el de l'època de la seva construcció i, relacionat amb això, el del seu estil arquitectònic.

També en aquesta qüestió ens trobem amb parers força divergents. I una vegada més hem de començar per exposar l'opinió del Senyor Monsalvatje, per tractar-se d'un investigador que a més d'ésser competent, influí moltíssim en els autors que el segueixen, més tard, en el seu interès per les coses velles del nostre bisbat i província.

Doncs bé, pel Sr. Monsalvatje, es tracta d'una església edificada després de l'expedició dels catalans a Còrdova. Per tant en el **segle XI**.

També Pella i Forgas, quan parla de la influència àrabica en el nostre país, diu que la comtessa Ermessenda, l'esposa de Ramon Borrell que fou el capitost de l'expedició a Còrdova, feia gravar el seu segell i el seu nom en àrab. Això, la gent de Girona sabem que és veritat i en tenim una prova documental en la magnífica custòdia de Corpus de la nostra Catedral, la qual en un extrem del seu peu conté una pedra preciosa que és el segell d'Ermessenda amb el seu nom, en llatí i en àrab, i en l'altre extrem hi ha una coralina amb una llegenda àrabica. Aquestes dues peces procedeixen segurament de l'antic frontal d'or de la catedral romànica de Pere Rotger.

Però a continuació afegeix el Sr. Pella i Forgas que la imitació de les obres de Còrdova apareix també, amb motiu d'aquella expedició militar catalana, en els monuments, i posa com exemple la petita església aixecada pels mentats comtes barcelonesos en el territori de Boada. I la descripció que fa d'aquesta església Pella i Forgas, coincideix, amb tots els pels i senyes, amb l'església de Sant Julià. Segons l'illustre historiador empordanès, doncs, aquesta església s'hauria construït en el **segle XI, si bé seria d'imitació àrabica**.

En canvi, pel Sr. Miquel Oliva, la cronologia del monument resta situada entorn a la **meitat del segle X**, malgrat que el propi Sr. Oliva al·ludeix a una cita d'aquesta església, ja de l'any 934, si bé no diu el document que la conté i nosaltres no l'hem pogut comprovar.

D'aquesta mateixa opinió sembla que és partidari el Sr. Pere Freixas quan diu, referint-se a aquesta església de Sant Julià de Boada: «De igual manera la situació de la entrada en el muro lateral sur y la propia presencia del **opus spicatum**, permite ajustar la cronología en torno a la primera mitad del siglo X» (Catálogo Exposición Milenario Beato de Gerona, 1975).

En el Diccionari-Nomenclàtor, del 1964, com hem vist anteriorment, es diu que a la parròquia de Sant Feliu de Boada, a més d'aquesta església parroquial, «hi ha una petita església amb alguns arcs de ferradura, cosa que li dona una antiguitat no inferior al **segle IX**. Va estar dedicada a Sant Joan».

Potser no és massa difícil coordinar l'opinió del segle X amb aquesta del segle IX. Però ja no és gaire factible coordinar aquestes opinions amb les que senyalen per l'església de Sant Julià de Boada una cronologia del segle XI.

I per si no n'hi hagués prou, cal referir-nos a una opinió més radical que les anteriors, la del Sr. Alexandre Deulofeu, el qual diu, referint-se a les esglésies de Sant Julià de Boada i de Sant Martí del Fenollar: «Aquests monuments han estat classificats, ja com a mossàrabs o bé com a visigots. En realitat no per-

Sant Julià de Boada. - L'avi Mercader enyora el seu antic celler i estable d'animals, mentre la roba roman estesa amb cordills subjectats al marc de l'església.

tanyen ni a l'un ni a l'altra. No poden ésser mossàrabs perquè no són sols anteriors al segle X, sinó que segurament són del **segle VII o potser del segle VI** i per tant anteriors a la invasió aràbiga. Tampoc són visigots pel fet de tenir coberta de volta a diferència d'aquests que tenen coberta plana».

I referint-se el Sr. Deulofeu concretament a l'església de Sant Julià de Boada, que ell anomena en aquesta ocasió, Sant Joan de Boada, la defineix amb aquestes paraules: «Es tracta simplement d'una **planta visigòtica** irregular en la qual en lloc de coberta plana es cobreix amb volta de ferradura» i amb això aquest autor arriba a la conclusió de que aquest monument pertany a l'estil que ell anomena de transició al romànic i que únicament es troba a l'Empordà.

Davant d'aquesta complexitat d'opinions, una via de solució pot ésser fer cap a la documentació escrita, si n'hi ha, que pugui clarificar la qüestió. Doncs bé, pel que es refereix a Sant Julià de Boada, creiem que la documentació escrita permet afirmar, si no amb certesa, almenys com a possible, que aquesta església **pogué** existir abans del segle IX.

Però el caràcter arquitectònic del monument és un altre camí, potser més valuós, per a determinar i filar més prim sobre l'època de la seva construcció.

El Dr. Miquel Oliva, pel que fa al cas, afirmà potser amb alguna circumspècció, que l'església de Sant Julià de Boada « representa un hito de primeríssima magnitud dentro del ciclo de estos monumentos de **tradición visigótica local**, del que se conocen bien pocos ejemplares y menos aún en un estado de integridad, como es éste ».

Això de «tradición visigótica local» potser sembli quelcom massa general, però de totes passades nosaltres ho creiem representatiu d'una realitat o data històrica de molts monuments —la majoria d'ells són esglésies, és clar— que van descobrint-se en el nostre país, inclús ja fora de l'Empordà. I de totes maneres, el Dr. Oliva, amb aquesta definició, pretengué determinar una mica més el que d'una manera més comú els autors anomenen monuments pre-romànics. Perquè l'estudi del pre-romànic és força complex, ja que amb aquest nom, de fet, ens referim, com alguna veu autoritzada ja ha fet notar, a una superposició de tècniques cons-

tructives que aparegueren durant segles. Però això, si per una part, fa difícil acceptar afirmacions categòriques en aquest camp, no impideix, inclús sembla que ha d'esperonar-nos a analitzar les característiques i detalls concrets de cada monument pre-romànic que hom vol estudiar, per a fixar més l'estil i època de la seva construcció.

Això és el que està fent suara el Sr. Joan Badia, un dels homes més experts que tenim avui en aquest camp del pre-romànic de la nostra província, i que, amb referència al pre-romànic de l'Empordà, acaba de distingir quatre grups, almenys, des del període més arcaic fins a la naixença del romànic pròpiament dit. Aquesta naixença, pel Sr. Badia, va lligada a l'aparició de les absides semicirculars, les quals són, per tant, el tret més característic d'aquest estil, com els absis poligonals (trapezials o rectangulars) ho són del pre-romànic. Segons el mateix autor, en realitat aquestes capçaleres semicirculars representen un retorn al pla basilical paleocristià i el final del tipus de temple visigòtic.

Doncs bé, el Sr. Badia considera que l'església de Sant Julià de Boada pertany al segon grup del pre-romànic empordanès, i si bé ell no determina cap cronologia o segle, la cronologia del segon grup ha d'ésser força alta, volem dir força remota: potser segle VII-VIII.

Però continuant amb les característiques concretes del monument, cal fixar l'atenció en els arcs de sustentació de les voltes. L'arc triomfal és el que presenta la forma de ferradura més acusada, i, segons el Sr. Gómez Moreno, resulta ésser un arc d'autèntic tipus visigòtic. Aquest mateix autor ja reclamà una especial atenció sobre l'adorn o decoració en relleu, molt primitiva, de les impostes d'aques arc, a base d'unes motllures anomenades vulgarment «dents de llop o de serra». Diu el Sr. Gómez Moreno que aquest adorn «es un modelo casi único en Cataluña y sin par en cuanto conocemos de aquellos siglos».

En canvi, l'arc toral, segons la classificació proposada per Gómez Moreno, és el més neta-ment mossaràbic, en el seu perfil, entre tots els de Catalunya. Potser per això el Sr. Miquel Oliva pensà en la possibilitat de considerar per aquest arc toral una data posterior de construcció en relació amb la data de l'arc triomfal i la capçalera de l'església de Sant Julià, els quals, com molt bé es pot percebre des de l'exterior, només estan adossats l'un a l'altre.

Es a dir, el Dr. Miquel Oliva apunta la possibilitat de que **cadascun de les tres seccions o trams de l'esmentada església foren construïts en distintes èpoques.**

Potser a algú pugui semblar-li estrany que en un començament l'església de Sant Julià de Boada no arribés a superar, o superés molt poc, les reduïdes dimensions de la capçalera actual,

però el fet és que en els monuments o esglésies que coneixem —i cada vegada van descobrint-se nous exemplars fins ara desconeguts— d'aquesta remota època, les dimensions de l'obra inicial o primitiva són molt escasses. Cal tenir en compte la gran pobresa del país en aquelles èpoques i també l'escassa població. Molts d'aquests temples començaren per ésser unes senzilles i rústiques capelles d'una **vil·la**, ço és, d'una unitat d'explotació agrícola composta d'un nombre reduït de persones. I malgrat que aquests petits nuclis de població s'anaren multiplicant i eren molt propers l'un de l'altre, ben aviat les seves senzilles capelles foren erigides en parròquie. Això feu que a mesura que anava augmentant la població de cada parròquia, es feu necessari anar engrandint aquestes rústiques esglésies afegint algun nou tram a la construcció primitiva. I ja no cal dir que més tard —segle XI i XII— moltes d'aquestes esglésies, les seves naus, els seus humils cloquers, sofriren ja alguna transformació.

Insistent en el tema, i pel que fa al cas de l'església de Sant Julià de Boada, el Dr. Oliva diu que és molt significatiu que les pilastres quadrangulars que sostenien les campanes, apareixen sobre la mateixa espina de l'arc triomfal, és a dir, en el que seria el timpà de la primitivíssima església. Sembla que fou més tard que damunt d'aquestes mateixes pilastres es construí l'espadaña que avui encara existeix.

Tot plegat, el que acabem de dir, fa pensar en aquesta possibilitat, apuntada pel Dr. Oliva, de que a cadascun dels tres trams o compartiments de l'església de Sant Julià pot correspondre una època distinta de construcció. De totes maneres, en això no cal dogmatitzar massa, i el mateix autor no exclou tampoc la possibilitat d'una sola i mateixa època per tota la fàbrica d'aquesta església, amb fins defensius de desplom en alguna part o secció de l'edifici que pogués arrossegar-se'n les altres seccions en cas de que aquestes seccions o trams s'haguessin construït, no adossats, sinó units totalment entre si.

La problemàtica, doncs, sobre l'època de construcció de l'església de Sant Julià de Boada subsisteix, i ja és d'interès posar-la de relleu. Ara bé, com a resum de tot el que hem dit, crec que pot arribar-se a la conclusió de que per aquesta església pot apuntar-se una cronologia força alta o remota dins el tipus de temple visigòtic del nostre país, concretament segle VII-VIII, almenys pel tram de l'absis o capçalera de l'edifici.

Això ens porta també a dir, pel que es refereix a l'estil, que Sant Julià de Boada és un dels exemplars importants del pre-romànic del nostre país, amb la característica essencial, específica, d'una capçalera no semicircular, en el nostre cas trapezial: això també indica una època molt remota. Ara bé, dintre d'aquesta construc-

Sant Julià de Boada. - Detall per veure el recurs constructiu de l'opus spicatum.

ció pre-romànica hi trobem distintes característiques i distints recursos estilístics, uns de tipus visigòtic, altres mossaràbics, i altres potser d'invenió local. Així mateix hi trobem el recurs, no pas estilístic o de simbolisme religiós, sinó simplement constructiu, com és l'**opus spicatum** o filades de pedres en forma de peix o d'espiga, el qual en realitat pot pertànyer a èpoques i estils molt distints, i per tant pot trobar-se i no trobar-se en edificis d'una mateixa època i d'un mateix estil.

UN PRIORAT A BOADA?

L'il·lustre historiador empordanès Pella i Forgas, en referir-se a les **cases religioses** que en el segle XI es fundaren en les terres de l'Empordà, cita «los prioratos de Boada y Pantaleu» (o.c. pàg. 377).

Aquesta afirmació, si no arriba a constituir un altre problema, diguem que almenys causa sorpresa, ja que l'única notícia que tenim amb alguna possible relació del terme de Boada amb **cases religioses**, és que l'any 1097 se cita l'església de **Sant Feliu de Buada** entre les posse-

sions dels monjos benets de Banyoles (Marca Hispànica c. 1200). Així mateix ja en la butlla del papa Benet VIII, l'any 1017, es parla també d'unes «commutationes» fetes amb anterioritat a la «**parrochia de Sto. Felice quam dicunt de Buada**» en favor del mateix monestir de Banyoles (Marca Hispànica c. 1000). Però tot això, és evident que no té res a veure amb l'existència d'un priorat o casa religiosa en el territori de Boada.

En canvi, del que no hi ha el més petit dubte és de l'existència d'un priorat a Fontclara. I si bé Ramon d'Abadal ha escrit que «els nostres historiadors i antiquaris han passat per alt aquest monestir de Sant Pau de Fontclara», hem de fer constar que Pella i Forgas el cita (o.c. pàg. 461, nota), i F. Montsalvatge dóna informe del document més primitiu que tenim d'aquest priorat, que és el Precepte de Carles el Simple, de l'any 908, en favor del monestir de la Grassa (Noticias Històricas 17, pàg. 266 i 267). D'aquest diploma dedueix Montsalvatge que el monestir de Fontclara degué existir ja en els anys que van del 888 al 898. I el Sr. Abadal, que també cita el document, situa l'existència del monestir concretament a l'any 889. En canvi pel que es refereix a l'extinció d'aquest mo-

nestir, no hi ha res clar. (La primera cita d'Abadal es troba a «Catalunya carolíngia II. Els diplomes carolíngis de Catalunya» pàg. 112. La segona es troba en «Els primers comtes catalans» pàg. 66).

Essent doncs, ben certa l'existència del monestir de Sant Pau de Fontclara, únicament en cas de considerar aquesta població com pertanyent al territori de Boada, podria parlar-se d'un **priorat de Boada**. Però amb tota seguretat Pella y Forgas no es referia a aquest monestir de Fontclara quan parla de les cases religioses que es fundaren en terres empordaneses en el segle XI, ja que, com hem vist, el priorat de Sant Pau de Fontclara existia ja en el segle IX, i probablement en el segle XI o XII aquest priorat ja quedà extingit, no figurant com a priorat, sinó simplement com a parròquia, en la documentació d'aquesta època.

En suma, hem de donar per cert que documentalment no consta l'existència de cap priorat, donant a aquesta paraula el sentit de casa religiosa o monacal, que pugui referir-se ni a Sant Feliu de Boada ni a Sant Julià de Boada. I el mateix, exactament, cal dir amb referència al veïnat conegut amb el nom de Pantaleu.

Això no obstant, és possible, absolutament parlant, que Pella i Forgas trobés en algun lloc o en algun document una referència a «los prioratos de Boada y Pantaleu», pensant erròniament que es tractava d'unes cases monacals, sense tenir l'acudit de que aquestes paraules «priorat» i «prior» de vegades, en la documentació medieval i inclús posterior, signifiquen simplement un «benefici» (priorat) o sacerdot (prior) que tenia un benefici, és a dir, un càrrec o ministeri eclesiàstic retribuït amb renda pròpia i anex o fundat en alguna església o capella.

CLOENDA

Voldríem posar fi a aquesta modesta dissertació, referint-nos de bell nou a l'església de Sant Julià de Boada.

L'any 1958 el Dr. Miquel Oliva patentitzava la seva plena confiança en una prompta i total restauració d'aquest Monument Nacional que és Sant Julià de Boada. Les esperances de Miquel Oliva es fundaven en l'adquisició d'aquest monument que acabava de fer la Diputació Provincial de Girona. I ultra la restauració de l'edifici, el Sr. Oliva somniava amb la neteja i excavació

dels seus encontorns amb l'esperança d'obtenir fins i tot dades d'interès sobre els antecedents d'aquest important exemplar de l'arquitectura pre-romànica. Era una tasca que valia la pena, perquè en l'estat d'integritat amb el qual ens ha arribat aquest vetust edifici, no en tenim gaires.

Dissortadament cap d'aquestes esperances no s'han complert fins avui. Han passat gairebé vint anys i en més d'un aspecte, avui encara podríem reconèixer aquesta església de Sant Julià de Boada per la patètica descripció que en feu el bisbe Bastero l'any 1734 en desafectar-la del culte: la terra colga tot el mur lateral nord fins a una altura molt considerable; això produeix a l'interior de l'edifici una abundor de molsa verda, signe lamentable de fortes infiltracions d'humitat; el paviment mostra a intervals la terra nua per manca de lloses de pedra.

Però en l'actualitat la situació és pitjor encara. Nosaltres hem pogut veure i tocar la menjadora dels animals o bèsties de bast, encastada en la paret interior des de l'arc toral fins al triomfal. El recinte exterior està totalment descuidat, amb un herbam ufanós rera l'àbsis, i en el sector nord ha crescut —és clar, amb tants anys d'incúria!— un vertader arbre que estén les seves branques damunt la coberta o teulat de l'església, afectant-la en sentit negatiu. Una paret de rajols, aixecada no fa pas massa temps, no sabem amb quina finalitat i que està unida amb el mur nord de l'àbsis, enlletgeix el monument i, a més a més, està derruïnt-se. Davant d'aquest abandó algun veí ja ha estès unes cordes per a secar la roba, subjectant-les d'un extrem al mur sud de l'església.

I encara el que produeix més calfred, a Sant Julià de Boada, és l'absoluta buidesa interior de l'església, ni tan sols hi ara o altar..., tot està com si pesés encara sobre aquest secular monument la seva pena canònica de l'**Entre-dicte**, com si fos maleït pel diable.

Desitjariem, de veres, que es posés remei, sense més dilacions, a aquest estat de coses. Voldríem que pogués reivindicar-se, d'una vegada, aquest importantíssim monument arquitectònic de la denominació de «vergonya nacional» amb la qual el qualificà, anys enrera, el Dr. Miquel Oliva. I l'única manera de fer-ho, de veritat, creiem que és posar aquesta església pre-romànica de Sant Julià de Boada en condicions de poder celebrar-se dignament en ella el culte cristià. No oblidem que segurament des de l'any 1734 no s'ha tornat a celebrar, ni una sola vegada, la santa missa en aquest temple tan venerable.